

יוצא דופן והבא אחריו, רבי טרפון אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים. רבי עקיבא אומר שניהן אינן בכור, הראשון משום שאינו פטר רחם, והשני מפני שקדמו אחר.

הגמרא שואלת במה רבי טרפון ורבי עקיבא חולקים? ואומרת הגמרא שלרבי טרפון היה ספק אם בכור לדבר אחד הוא בכור או שאינו בכור. ולרבי עקיבא היה פשוט שבכור לדבר אחד אינו בכור.

ומביאה הגמרא את מה ששינינו בברייתא, ולא "זכר" ולא נקבה "פטר רחם" ולא מכלל הצריך לפרט, יש שהכלל צריך שהפרט יהא עמו. ומפרט הצריך לכלל, יש שהפרט צריך שהכלל יהא עמו. מכלל הצריך לפרט כיצד "קִדַּשׁ לִי כֹל בְּכוֹר" הוא כלל ואפילו נקבה במשמע. תלמוד לומר: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יֵנָלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ הִזְכָּר תִּקְדִּישׁ". מדה ראשונה של י"ג מדות היא כלל ופרט, הפרט בא למעט את הכלל ממשמעו ולהעמידו על הפרט ואין בכלל אלא מה שבפרט. אם הכלל "זָכָר" הוא בכור לזכרים, ואפילו שנקבה יצאה לפניו דרך רחם הוא בכור אפילו שאינו בכור ללידה ולרחם. תלמוד לומר "פֶּטֶר רָחִים", הפרט מפרש שאינו נקרא בכור עד שיהיה בכור לרחמים¹⁹⁶. "פֶּטֶר רָחִים" ואפילו אם אחר יצא דרך דופן והוא יצא אחריו דרך רחם. תלמוד לומר "בְּכוֹר", שהוא בכור לכל דבר¹⁹⁷.

196 משום שלא היינו יודעים מהי המשמעות של הכלל. ואינו כמו כלל ופרט שהפרט מועיל למעט את הכלל ולא לפרש את המשמעות כמו הרישא של הברייתא בכור יכול אפי' נקבה ת"ל זכר שהוא כלל ופרט גמור. רש"י.
197 רש"י מפרש כיצד קדש לִי כל בכור שזהו כלל ופרט. בכור כלל זכר פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט. והרישא אינו הפירוש של הכלל צריך לפרט. אלא מציעתא וסיפא. וכיוצא בזה שנינו בפ' כסוי הדם. ופירושו יתכן לפי דברי רבינא בסמוך. אבל במסקנה אומרי' מחזורתא כאביי שאמר בכור לדבר אחד לא הוי בכור. ולאביי אינו כלל צריך לפרט לכל דבר. ויש לפרש לאביי שללא הפרט היינו או' שאפי' יוצא דופן הוא בכור כיון שהוא בכור לוולדות ואע"ג שאינו בכור לרחמים. ור"י מפרש לאביי שבכור ופטר רחם שניהם הם כלל ושניהם הם פרט וצריכים זל"ז. ובכל אחד אתה מוצא כלל הצריך לפרט ופרט צריך לכלל. שכל אחד סותר דבר אחד ומפרש דבר אחד. ור"ת מפרש בין כאן ובין בחולין שהוא בכלל ופרט גמור. שבעלמא בכור משמע בין הכי ובין הכי והפרו בא למעט וכן וכסו משמע בין כסוי כלי בין כסוי עפר מה שירצה והפרט משמע עפר. תוס'.

שאל רב שרביא את אביי ברישא, יכול אפי' יצתה
נקבה לפניו ת"ל פטר רחם, לא מביאים את הלימוד

בריש בכור לדבר א' הוא
בכור ובטיפא אינו בכור

מהמלה "בְּכוֹר" לומר שצריכים שיהיה בכור לכל דבר. שכיון שלא יצא
זכר לפניו הוא בכור לזכרים, ומכאן שבכור לדבר אחד הוא בכור¹⁹⁸.
ובטיפא מביאים את הלימוד מהמלה "בְּכוֹר" למעט את היוצא אחר יוצא
דופן שהוא בכור לרחמים אלא שאינו בכור לולדות, ומכאן שבכור לדבר
אחד אינו בכור? אמר לו אביי, אפשר לומר שבכור לדבר אחד אינו
בכור, ולא מביאים ברישא את הלימוד מ"בְּכוֹר" מפני שאומרים אם זכר
יכול הוא בכור אפילו אם יצא דרך דופן ת"ל פטר רחם. ואי אפשר להביא
את הלימוד מ"בְּכוֹר" למעט יוצא דופן שהרי לא קדמו ולד אחר, והוא
בכור לכל דבר. ולכן הביאו את הלימוד מ"פֶּטֶר רָחֵם" וממילא התמעט
מי שנקבה יצאה לפניו.

רבינא א' בכור לד' אחר נקרא בכור
"בכור" למעט היוצא אחר יוצא דופן

רבינא אמר, שאפשר לומר בכור לדבר אחד
נקרא בכור, המשמעות של בכור הכתוב
בתורה היא אפילו בכור לדבר אחד. והסיפא לא מביאה את "בְּכוֹר"
למעט את היוצא אחר יוצא דופן ממשמעות הכתוב אלא מריבוי הכתוב.
והסיפא אומרת שאם נאמר שהיוצא אחר יוצא דופן קדוש. מדוע התורה
כתבה "בְּכוֹר", היה אפשר לכתוב לכתוב רק "פֶּטֶר רָחֵם". אם למעט את
שיצאה לפניו נקבה הרי הוא התמעט מ"פֶּטֶר רָחֵם". אלא התורה כתבה
"בְּכוֹר" למעט את היוצא אחר יוצא דופן¹⁹⁹.

שאל רב אחא מדפתי את רבינא, אם בכור
לדבר אחד הוא בכור, והיוצא אחר יוצא דופן

מסתבר כאביי ש"בכור" הוא בכור
לכל דבר

לא התמעט מהמשמעות של "בְּכוֹר" אלא מריבוי. מובן שאם יצא זכר
תחלה דרך דופן, ואחר כך יצא זכר אחר דרך רחם הוא התמעט מריבוי
הכתוב. מפני שהוא רק בכור לרחמים ואינו בכור ללידה ולזכרים. אבל
כשבתחילה יצאה נקבה דרך דופן ואחר כך יצא זכר דרך רחם יהיה קדוש
בבכורה. שהרי הוא בכור לשני דברים, לרחמים ולזכרים. ואי אפשר

198 משמע שכיון שבכור לדבר אחד הוא בכור היינו מח' אפי' יצתה נקבה לפניו אם לא היה כ' פטר רחם. ותימה
שרבי טרפון שיש לו ספק היה צ' לחייב מספק כמו יוצא דופן ויוצא אחריו שלא ממעט יוצא דופן מפטר רחם. וי"ל
שלמרות שלא מסתבר לו למעט יוצא דופן מפטר רחם משום שאל"כ למה התורה כתבה פטר רחם. תוס'.

199 בין אביי לרבינא אין נפק"מ אלא הם חולקים במשמעות הכתוב. רש"י.

למעט מהריבוי אלא מי שהוא בכור לדבר אחד. ומדוע שנינו בברייתא בסתם שממעטים היוצא אחר יוצא דופן ולא מחלקים בין אם יצא אחרי זכר ליצא אחרי נקבה? אלא מסתבר לומר כאביי. שהמשמעות של "בכור" היא בכור לכל דבר וכל שאינו בכור לכל דבר אינו קדוש.

הדרן עלך פרק 'הלוקח עובר פרתו' פרק שלישי 'הלוקח בהמה'

משנה

הלוקח בהמה מן העובד כוכבים, ואינו יודע אם ביכרה אם לא ביכרה. רבי ישמעאל אומר עז בת שנתה ודאי לכהן, מכאן ואילך ספק²⁰⁰. רחל בת שתיים ודאי לכהן, מכאן ואילך ספק. פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן, מכאן ואילך ספק. אמר לו רבי עקיבא, אילו בוולד בלבד הבהמה נפטרת כדבריו, אלא אמרו סימן הוולד בבהמה דקה טינוף. ואפילו עז בת שנתה היא ספק, ובגסה שיליא, ובאשה שפיר ושיליא²⁰¹. זה הכלל: כל שידוע שביכרה אין כאן לכהן כלום, וכל שלא ביכרה הרי זה לכהן, ואם ספק יאכל במומו לבעלים.

גמרא

הגמרא שואלת, מדוע מיכן ואילך הוא ספק, הלך אחר רוב בהמות, ורוב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן. ואם לקח בהמה מעובד כוכבים אחרי הזמן שהיא ראויה ללדת ודאי שהיא ילדה!. האם רבי ישמעאל סובר כרבי מאיר שחושש למיעוט? ואומרת הגמרא שאפשר לומר שרבי ישמעאל סובר כחכמים שלא חוששים למיעוט. והולכים אחר הרוב ב 'רובא דאיתיה קמין' כמו כשיש תשע חנויות שמוכרות בשר שחוטה וחדות אחת שמוכרת בשר נבילה, ובשר נמצא לפנייהן. ובסנהדרין, שרובם מזכים ומיעוטם מחייבים. אבל גם לחכמים לא הולכים אחר הרוב ב 'רובא דליתיה קמין'.

האם ר' ישמעאל סובר כר"מ שחושש למיעוט

200 אם ילדה בתוך שנתה הולד ניתן לכהן מפני שקודם לכן לא ילדה. מכאן ואילך ספק, ירעה ויאכל במומו לבעלים, ובספק של פטר חמור מפריש טלה והוא לעצמו. רש"י.

201 בפ' בהמה המקשה (חולין דף עז.) שנינו שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה, ומשמע שפשוט באשה יותר מבהמה. ותימה שכאן שנינו שבהמה כמו אשה. ויש ספרים שגורסים שם סימן וולד באשה סימן וולד בבהמה. ורבי אומר שיש ליישב את הגירסא שמשום ששפיר אינו סימן ולד בבהמה כמו באשה. נקט ששליא היא סימן ולד בבהמה כמו באשה. תוס'.

כמו כאן שלא הולכים אחר רוב הבהמות בעולם שמולידות ויולדות²⁰².

קטן וקטנה אין חולצים ואין מיבמים דר"מ
שואלת הגמרא, הרי בקטן וקטנה, הוא 'רובא דליתיה קמין' ולחכמים הולכים אחר הרוב. כמו ששנינו בברייתא קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין, דברי רבי מאיר. אמרו לו יפה אמרת שאין חולצין מפני שבפרשת חליצה כתוב "איש", ומקשים אשה לאיש²⁰³, מה טעם אין מייבמין?. אמר להם קטן שמא ימצא סריס²⁰⁴, קטנה שמא תמצא איילונית ונמצאו פוגעין בערוה²⁰⁵. וחכמים הולכים רוב הקטנים שאינם סריסים רוב הקטנות שאינם איילוניות? אלא אמר רבא, מסתבר שרבי ישמעאל סובר כרבי מאיר שחושש למיעוט²⁰⁶. רבינא אמר, אפשר לומר שרבי ישמעאל סובר כחכמים. וחכמים הולכים אחר הרוב ברוב שאינו תלוי במעשה. אבל ברוב התלוי במעשה, כמו בעיבור הבהמה שתלוי בהרבעה ואפשר לחשוש שמא לא עלה עליה זכר, לא הולכים אחר הרוב.

202 היה יכול לומר וליטעמין מי פליג ר' מאיר התם הרי כ' "אחרי רבים להטות" ומשם לומדים את הדין בתשע חנויות בחולין (דף יא.). תוס'.

203 כאן משמע שחליצת קטנה פסולה מדאורייתא כמו בקטן. ותימה שבירושלמי גרס במשנה ביבמות החולצת מן הקטן חליצתה פסולה, קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה. וכן יש במקצת ספרים שלנו וא' בגמ' זו דברי ר' מאיר שנאמר איש בפרשה ומקשים אשה לאיש. ומשמע שר"מ מודה שחליצתה כשרה בדיעבד. אלא לכתחלה אינה חולצת ולרבנן חולצת אפי' לכתחלה. וצ"ל שהדרשה שמקשים אשה לאיש היא אסמכתא בעלמא. ולמה שגורסים בספרים שלנו פסולה יש לפרש שלא עירב את קטן וקטנה עם חרש וחרשת וקטן משום שהם לד"ה ובקטנה יש מחלוקת. תוס'.

204 וצ"ל שהיכן שלא הביא סימנין עד רוב שנותיו נחשב סריס בלא סימני סריס. תוס'.

205 שכיון שאינה ראויה להוליד לא קורם בהם "והיה הבכור אשר תלד, ופקעה מהם תורת ייבום ועומדים באיסור אשת אח. רש"י.

206 ואין לחשוב לודאי בכור משום סמוך מיעוטא שאין מתעברות לחזקה שבחזקה שלא ילדה ואיתרע ליה רובא. שאינו אלא פלגא ופלגא כמו שא' ביבמות (דף קיט.) ושם הארכתי. ומה שמטהרים בספק טומאה בפרק כסוי הדם (חולין דף פו.) הוא משום שלומדים מסוטה ליטהר בדבר שאין בו דעת לישאל. ולכן א' שם אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להיתר. תוס'.